

Naudas sodi par konkurences tiesību pārkāpumiem

Kāds ir naudas sodu mērķis?

Komisija attiecībā uz konkurences tiesību pārkāpumiem īsteno preventīvu politiku. Tāpēc tā ir izstrādājusi sīkas norādes par to, kā nodrošināt atbilstību tiesību normām. Tomēr, ja uzņēmumi pārkāpj noteikumus, tiem var uzlikt naudas sodu. Arī naudas sodu mērķis būtībā ir preventīvs, tāpēc tas ir divējāds: sodīt un atturēt no prettiesiskas rīcības. Ja konkurences noteikumu pārkāpumiem neseko sods, uzņēmumi gūst lielāku peļņu — tas ir iemesls, kāpēc uzņēmumi riskē. Piemēram, kartelju gadījumā ESAO konstatēja, ka tās izraudzītajā izlasē vidējais cenu pieaugums bija 15–20 %, bet maksimālais palielinājums bija 50 %ⁱ. Ja kartelis darbojas vairākus gadus, attiecīgie uzņēmumi no tā gūst labumu katru darbības gadu. Tas jāņem vērā naudas soda noteikšanā, lai tam būtu preventīva iedarbība visas nozares mērogā.

Naudas sodu noteikšanā Komisija balstās uz to, ka ir tādi pārkāpumi, kas ekonomikai nodara vairāk ļauna nekā citi, ka ievērojamo apgrozījuma vērtību ietekmējoši pārkāpumi rada lielāku kaitējumu nekā tādi, kas skar nelielas apgrozījuma summas, un ilgstoši pārkāpumi rada lielāku kaitējumu nekā īslaicīgie.

Kā naudas sodus nosaka?

Procentuāla daļa no konkrētā apgrozījuma vērtības: Naudas soda noteikšanā izejas punkts ir procentuāla daļa no uzņēmuma gada apgrozījuma tam produktam, ko skar pārkāpums. Parasti izmanto pārkāpuma skarto produktu apgrozījumu pēdējā pilnajā gadā, kurā notika pārkāpumsⁱⁱ. Procentu likme, ko piemēro uzņēmuma konkrētā apgrozījuma vērtībai, var būt līdz pat 30 % atkarībā no pārkāpuma smaguma, ko nosaka dažādi faktori, tostarp pārkāpuma veids (piemēram, dominējoša stāvokļa jaunprātīga izmantošana, cenu noteikšana, tirgus

sadale), tā ģeogrāfiskā ietekme un tas, vai pārkāpums jau ir izdarīts. Karteljiem piemērotā procentu likme parasti ir 15–20 % robežās.

Ilgums: Rezultātu, kas iegūts, attiecīgo procentu likmi piemērojot apgrozījumam, reizina ar skaitli, kas atbilst pārkāpuma ilgumam gados un mēnešos. Tas nozīmē, ka naudas soda apmēram ir saikne ar attiecīgā apgrozījuma vērtību visā pārkāpuma laikā — tas ir uzskatāms par labu rādītāju kaitējumam, kādu ekonomikai attiecīgajā laikā nodarījis šis pārkāpums. Tādējādi tiek pieņemts, ka divus gadus ildzis pārkāpums rada divreiz lielāku kaitējumu nekā tāds, kurš ilgst vienu gadu.

Palielinājumi un samazinājumi: Naudas sodu var palielināt (piemēram, ja uzņēmums pārkāpumu izdara atkārtoti) vai samazināt (piemēram, ja uzņēmuma loma pārkāpumā bijusi niecīga vai ja tiesību akti vai iestādes radīja pārkāpumam labvēlīgus apstākļus). Kartelju lietās naudas sodam pieskaita vienreizēju palielinājumu 15–25 % apmērā no gada apgrozījuma. Šis soda "preventīvais komponents" uzņēmumam būs īpaši jūtams īslaicīgu kartelju gadījumā un ir paredzēts, lai atturētu pat no domas iesaistīties kartelī.

Kopējā soda ierobežojums: Naudas sods nevar pārsniegt 10 % no uzņēmuma kopējā gada apgrozījuma. Ja pārkāpuma periodā attiecīgā meitasuzņēmuma darbībā izšķiroša ietekme bija grupas mātesuzņēmumam, tad 10 % robežu var aprēķināt, balstoties uz visas grupas apgrozījumu. Ir paredzēts arī noilgums: no pārkāpuma izbeigšanas līdz Komisijas izmeklēšanas sākumam nedrīkst būt pagājuši vairāk kā pieci gadi.

Samazinājumi saskaņā ar iecietības režīmu: Karteljos iesaistītiem uzņēmumiem Komisija ir paredzējusi stimulus nākt klajā ar pierādījumiem, kas tai palīdz atklāt kartelus un pamatot tās argumentusⁱⁱⁱ. Pirmo uzņēmumu, kas par karteli iesniedz tādas pierādījumus, kuri Komisijai dod pamatu lietas

izskatīšanai, var pilnībā atbrīvot no naudas soda. Citiem uzņēmumiem var piemērot samazinājumu līdz pat 50 % apmērā no sākotnēji aprēķinātā naudas soda^{iv}.

Samazinājumi saskaņā ar izlīguma režīmu:

Karteļu lietās Komisija turklāt piedāvā naudas soda samazinājumu 10 % apmērā, ja tā panāk izlīgumu ar attiecīgo uzņēmumu^v. Izlīgumi samazina kartelju lēmumu administratīvās izmaksas, tostarp tiesas izdevumus, turklāt dod Komisijai iespēju ātrāk izskatīt kartelju lietas un tādējādi atbrīvot resursus jaunām izmeklēšanām.

Nespēja maksāt

Ārkārtas apstākļos^{vi} Komisija var samazināt naudas sodu, ja uzņēmums iesniedz pietiekami skaidrus un objektīvus pierādījumus tam, ka šis naudas sods varētu būtiski ietekmēt uzņēmuma ekonomisko dzīvotspēju. Komisija analizē vairākus uzņēmuma darbības parametrus un cenšas būt maksimāli objektīva un vadīties pēc skaitļiem, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi un saglabātu preventīvo iedarbību.

Kāds ir Komisijas piemēroto naudas sodu juridiskais pamats?

Ar Līguma (LESD) 101. un 102. pantu ir aizliegtas dažādas pret konkurenci vērstas darbības. Ar 103. pantu Padome tiek pilnvarota izveidot noteikumu īstenošanas sistēmu, ietverot naudas sodu noteikšanu.

Ar Padomes Regulu 1/2003^{vii}, kas balstās uz LESD 103. pantu, Komisija ir pilnvarota īstenot minētos noteikumus un pārkāpumu gadījumā uzņēmumiem

uzlikt naudas sodus. Regulā ir noteikti principi, ka naudas sodam jābalstās uz pārkāpuma smagumu un ilgumu un ka maksimālais naudas sods ir 10 % no apgrozījuma, kā minēts iepriekš.

Katrā lēmumā Komisija ietver skaidrojumu par to, kā noteikts naudas sods. Kaut arī Komisijai nav pienākuma sniegt vispārīgas norādes, tā 1998. gadā tādās publicēja^{viii}, tiecoties padarīt naudas sodu politiku pārskatāmāku un dot iespēju skaidrāk izprast tās rīcību. Laika gaitā kļuva skaidrs, ka šo pamatnostādņu rezultātā lieliem uzņēmumiem uzliktie naudas sodi bija pārāk zemi, īpaši attiecībā uz ilgstošiem un lielu produktu daudzumu aptverošiem karteljiem, kā arī pārkāpumu atkārtotas izdarīšanas gadījumā. Komisija 2006. gadā pārskatīja savu pieeju un deva uzņēmumiem skaidrākas norādes^{ix}.

Eiropas Savienības Tiesas var izskatīt visus Komisijas lēmumu aspektus, un tām ir pilnas tiesības mainīt uzlikto naudas sodu. Komisijas rezultāti Tiesās ir bijuši labi — vairāk nekā 90 % no naudas sodu summām pārsūdzības prasībās ir atstāti spēkā.

Kāpēc vajadzīgas pamatnostādnes?

Naudas sodu politikai ir jāaptver visdažādākie fakti un apstākļi, un ir ārkārtīgi grūti tos visus paredzēt jau iepriekš. Tāpēc Komisija patur tiesības vajadzības gadījumā grozīt un atjaunināt savas pamatnostādnes, un pašās pamatnostādnēs ir noteikumi, kas konkrēti paredz iespēju attiecīgos gadījumos atkāpties no tām.

Daudzas valstu konkurences iestādes tagad izmanto tādu pašu pieeju, un to naudas sodu noteikšanas pamatnostādnes lielā mērā ir līdzīgas Eiropas Komisijas pamatnostādnēm.

Īss pārskats

Naudas soda pamatsumma	Noteikta procentuālā daļa (0–30 %) no konkrētā apgrozījuma vērtības x ilgums (gadi vai īsākas laika vienības) + 15–25 % no konkrētā apgrozījuma vērtības: papildu preventīvais komponents karteljiem
Palielinājums	Atbildību pastiprinoši apstākļi piemēram, karteļa galvenais dalībnieks, pārkāpumu atkārtošana vai izmeklēšanas kavēšana
Samazinājums	Atbildību mīkstinoši apstākļi piemēram, ierobežota iesaiste vai pārkāpumu stimulējošs regulējums
Jāievēro maksimālā robeža	10 % no kopējā apgrozījuma (par katru pārkāpumu)
Iespējamie papildu samazinājumi	Iecietība: 100 % pirmajam, ≤50 % otrajam, 20–30 % trešajam un ≤20 % pārējiem
	Izlīgums: 10 %
	Samazinājums, ja uzņēmums nespēj maksāt

ⁱ <http://www.oecd.org/dataoecd/16/20/2081831.pdf>

ⁱⁱ Dažos gadījumos, piemēram, ja apgrozījums ir ļoti svārstīgs, karteļa pēdējā pilnā darbības gada dati varētu nepatiesi atspoguļot situāciju. Tādos gadījumos Komisija izmanto datus par gadu, kas ir reprezentatīvāks.

ⁱⁱⁱ Paziņojums par iecietību ([OV C 298, 8.12.2006., 17. lpp.](#)).

^{iv} Ja uzņēmumi vēlas izmantot Paziņojuma par iecietību priekšrocības, tie var Komisijā vērsties tieši vai ar advokāta starpniecību. Lai konsultētos ar Komisijas amatpersonu, var zvanīt uz īpaši šim mērķim paredzētiem tālruna numuriem (+32 2 298 41 90 vai +32 2 298 41 91) vai sūtīt faksu (faksa numurs: +32 2 299 45 85).

^v Paziņojums par izlīgumu (regula: [OV L 171, 1.7.2008., 3.–5. lpp.](#); paziņojums: [OV C 167, 2.7.2008., 1.–6. lpp.](#)).

^{vi} 2006. gada pamatnostādņu 35. punkts.

^{vii} [OV L 1, 4.01.2003., 1.–25. lpp.](#). Regula 1/2003 aizstāja Regulu 17/1962, kurā bija identiski noteikumi par naudas sodu. OV 13, 21.2.1962., 204. lpp., jaunākie grozījumi izdarīti ar Regulu (EK) Nr. 1216/1999, OV L 148, 15.6.1999., 5. lpp.

^{viii} Pamatnostādnes naudas soda aprēķināšanai ([OV C 9, 14.01.1998., 3.–5. lpp.](#))

^{ix} Pamatnostādnes naudas soda aprēķināšanai ([OV C 210, 1.9.2006., 2.–5. lpp.](#))

2011. gada novembris. Šī faktu lapa ir sagatavota vienīgi informācijas nolūkā un nav Eiropas Komisijai saistoša. Šī faktu lapa neskar Komisijas pamatnostādnes par naudas sodiem.

Plašāka informācija

Eiropas Komisija, Konkurences politikas tīmekļa vietne:

<http://ec.europa.eu/competition>